

WIE IS WIE IN DE KLASSIEKE OUDHEID

Beknopte en heldere informatie
over de klassieke wereld

Uitgeverij Omniboek

A

Accius, Lucius De belangrijkste Romeinse tragediedichter, 170-ca. 90 v.Chr. Zette zich in voor de hervorming van de Latijnse spelling, maar schreef ook erotische poëzie. Naast het schrijven van gedichten hield hij zich ook bezig met het vertalen van Griekse tragedies in het Latijn. Zijn invloed als stilist en criticus was zeer groot.

Achates De trouwste vriend van *Aeneas (1).

Achileus → Achilles

Achilles
(Gr. Achilleus) Zoon van *Peleus en de zeenimf *Thetis. De laatste gaf hem onkwetsbaarheid door hem in het vuur van *Hephaestus te houden en daarna onder te dompelen in de Styx. Daarbij hield ze hem vast bij zijn hiel, die kwetsbaar bleef. Vandaar onze uitdrukking ‘achilleshiel’. Achilles werd opgevoed door *Chiron. In de Trojaanse Oorlog viel hij op door zijn enorme dapperheid. De *Ilias* van *Homerus beschrijft de daden van Achilles, met name zijn ruzie met *Agamemnon over de buitgemaakte *Chryseïs. Als gevolg van deze ruzie pakte Agamemnon uiteindelijk Achilles’ slavin *Briseïs af. Achilles trok zich terug uit de strijd, wat bijna tot een overwinning voor de Trojanen leidde. Achilles’ vriend *Patroclus ondernam een wanhoopspoging door in Achilles’ wapenrusting ten strijde te trekken, maar vond *Apollo, de beschermer van Troje, op zijn weg en sneuvelde. Achilles mengde zich opnieuw in de strijd, ditmaal in een wapenuitrusting die gemaakt was door Hephaestus, de smid van de goden. Hij versloeg *Hector, degene die uiteindelijk Patroclus de doodsteek had gegeven, en sleepte diens lijk achter zijn wagen aan, om hem en de Trojanen nog meer te vernederen. Toen Achilles de stadspoorten van Troje uit de hengsels wilde tillen en de ondergang van de stad dreigde, werd hij door Apollo in de hiel geschoten. *Paris bracht de held de doodsteek toe.

→ Aeacus; → Ajax (1); → Amazonen; → Cycnus (1); → Memnon; → Neoptolemus; → Odysseus; → Statius; → Zenon

Acrisius Koning van Argos. Vader van *Danaë.

Actaeon
(Gr. Aktaion) Zoon van Aristaeus, kleinzoon van *Cadmus (moederskant) en *Apollo (vaderskant). Kwam tijdens een jachtpartij toevallig op de plek waar *Artemis aan het baden was. Voor straf veranderde de godin hem in een hert. Hij sloeg op de vlucht en werd even later door zijn eigen jachthonden verscheurd.

Admetus → Alcestis

Adonis Hoofdpersoon in een Griekse sage die vertelt hoe *Aphrodite verliefd werd op de koningszoon Adonis. Door een ongeluk tijdens de jacht kwam Adonis om het leven. De diepbedroefde Aphrodite smeekte *Zeus haar geliefde terug te brengen. Adonis mocht de helft van het jaar doorbrengen bij Aphrodite, maar moest de rest van het jaar in de onderwereld verblijven. Dit verklaart het ritme van de natuur. Als Adonis en Aphrodite herenigd worden, bloeit de natuur op, en als hij na een halfjaar weer terug moet naar de onderwereld, treurt de natuur met Aphrodite mee. In de zomer werd een feest gevierd waarbij op de eerste dag de dood van Adonis werd herdacht en op de tweede zijn terugkeer gevierd. De naam Adonis is afkomstig van het Fenicische *adoni*, dat 'mijn heer' betekent.

Adrastus Koning van Argos. *Polynices zocht bij hem zijn toevlucht na zijn ruzie met zijn broer Eteocles en trouwde later met de dochter van de koning. Adrastus steunde hem in zijn strijd tegen Eteocles. Samen met *Tydeus en *Amphiaräus en nog een aantal dapperen (samen de Zeven tegen Thebe genoemd), trokken zij op tegen de stad. In de strijd om Thebe vielen alle helden, behalve Adrastus zelf. Hij ontsnapte op zijn paard dat beschikte over een bovennatuurlijke snelheid. De zonen van de gevallen helden, de Epigonen (het Griekse *epigonoi* betekent 'nakomelingen'), namen tien jaar later wraak en verwoestten Thebe. → Diomedes; → Oedipus

Aeacides Naam van de afstammelingen van *Aeacus. Diens kleinzoon *Achilles is de bekendste.

Aeacus (Gr. Aiakós) Zoon van *Zeus. Koning van Aegina, vader van *Peleus en *Telamon. De bevolking van Aegina werd gedecimeerd door een pestepidemie. Aeacus smeekte Zeus om een nieuwe bevolking en kreeg die toen de oppergod van mieren mensen maakte. Het Griekse woord voor mier is *myrmex*. De nieuwe mensen kregen de naam Myrmidonen. Dit mierenvolk trok later met Peleus naar Thessalië en ondersteunde Peleus' zoon *Achilles in zijn strijd tegen de Trojanen. Aeacus werd na zijn overlijden rechter in de onderwereld.

Aegeus → Theseus.

Aegisthus Zoon van *Thyestes en minnaar van *Clytaemnestra, de vrouw van koning *Agamemnon. Aegisthus en Clytaemnestra vermoordden Agamemnon toen hij terugkeerde na de oorlog met Troje. De dood van de koning werd gewroken door zijn zoon *Orestes, die geholpen werd door zijn zus *Electra.

- Aegyptus** Tweelingbroer van Danaos.
→ Danaïden
- Aemilius** Naam van een Romeins geslacht. Tot dit geslacht behoorden onder anderen:
(1) Lucius Aemilius Paulus, consul in 216 v.Chr. die sneuvelde in de slag bij Cannae (→ Varro (1));
(2) Zijn gelijknamige zoon, die als consul in 168 v.Chr. bij Pydna de laatste koning van Macedonië, *Perseus (2), versloeg; een van zijn zonen werd geadopteerd door de familie *Scipio.
Andere leden van dit geslacht waren *Lepidus en *Papinianus.
- Aeneas** (1) hoofdfiguur uit het naar hem genoemde epos *Aeneis* (L. lied van (Gr. Aineias) Aeneas) van *Vergilius (→ Cretisa; → Dido; → Euander; → Latinus; → Ovidius; → Vesta);
(2) Griekse militair schrijver.
- Aeneis*** → Aeneas
- Aeoliërs** (Gr. Aiolois) Naam van de Griekse bewoners van het noordwesten van Klein-Azië en enkele eilanden in het noorden van de Egeïsche Zee, onder andere Lesbos. Vermoedelijk was de naam, die verwantschap heeft met het Griekse *aiolos* (bont, veelsoortig), een aanduiding voor een aantal kleine Griekse stammen die noch tot de *Ioniërs, noch tot de Doriërs behoorden. *Alcaeus en *Sappho schreven in het Aeolisch dialect.
→ Aeolus; → Grieken
- Aeolus** (1) stamvader
(Gr. Aiolos) (2) god van de winden
- Aeolus (1)** De mythische stamvader van de *Aeoliërs.
- Aeolus (2)** God van de winden. Hij hield die opgesloten in een grot en kon ze naar believen uitzenden. *Odysseus kreeg van hem de tegenwinden mee, veilig opgeborgen in een zak. Zijn kameraden dachten dat Odysseus kostbare geschenken had gekregen die hij niet met hen wilde delen. Ze keken in de zak vlak voor zij op hun bestemming waren, met het gevolg dat Odysseus' schip teruggeslagen werd door de vrijgelaten winden.
→ Alcyone
- Aeschines** Atheense redenaar en politicus, leefde van 389 tot 314 v.Chr. Hij was de woordvoerder van de Macedonisch gezinde partij in Athene en steunde de politiek van *Philippus (1) tegen de verbeterde aanvallen van *Demosthenes. Hij werd in 330 v.Chr. tot ballingschap veroordeeld.

Aeschylus Griekse tragediedichter, geboren rond 525 v.Chr. te Eleusis. Begon op zijn vijfentwintigste voor het eerst zijn werken te publiceren. Ook schreef hij tragedies, waarin hij zelf als acteur optrad. Zeven van zijn werken zijn bewaard gebleven, te weten:

1 *Smekelingen*, over de vlucht van de *Danaiïden naar Argos;

2 *Perzen*, over de overwinning van de Grieken op Perzië na de slag bij Salamis;

3 *Zeven tegen Thebe*, met als onderwerp de broederstrijd tussen Eteocles en *Polynices;

4 *Geboiede Prometheus*, dat vertelt over *Prometheus die op last van *Zeus aan een rots geketend wordt, omdat hij het vuur had gestolen voor de mensen;

5, 6 en 7 de gewoonlijk als *Orestie* (Gr. *Oresteia*: geschiedenis van *Orestes) aangeduide trilogie, bestaande uit de delen *Agamemnon*, *Choëforen* en *Eumeniden*, over respectievelijk de thuiskomst van en moord op *Agamemnon, de wraak van Orestes (de titel betekent 'Kruikendraagsters', en is ontleend aan het koor van vrouwen die plengoffers brengen op Agamemnons graf) en zijn vlucht voor de *Erinyen, die ten slotte worden verzoend en Eumeniden (Welgezinden) worden. Veel actie is in het voornamelijk lyrische werk niet te vinden. Het belangrijkste thema in het werk van de dichter is de mens die gebukt gaat onder de macht van de vaak jaloerse goden, die op hun beurt weer onderworpen zijn aan de hoogste macht: het noodlot. Aeschylus was in zijn tijd erg beroemd, ook buiten Athene. Hij won vele prijzen tijdens de *Dionysusfeesten. Hij stierf in 456 op Sicilië, waar hij vaak heen reisde voor opvoeringen van zijn werk. De Nederlandse dichter P.C. Boutens vertaalde de tragedies in onze taal.

→ Aristophanes (1) en (2); → Euripides; → Hiëron (1); → Oedipus; → Sophocles

Aesculapius (Gr. **Asklepios**) Griekse god van de geneeskunde. Aanvankelijk werd hij voorgesteld als een slang, later gelijkgesteld aan de zoon van *Apollo, met de slang als heilig dier. De *Asklepiaden, de priesters van de god, deden steeds meer kennis en ervaring op ten aanzien van allerlei ziekten omdat velen genezing kwamen zoeken in de tempels. In het begin hielden zij zich niet zozeer bezig met het genezen van mensen, maar konden zij wel het verloop van allerlei ziekten herkennen en in kaart brengen. Door de toepassing van bepaalde geneeskrachtige kruiden begon het genezingsproces steeds meer een combinatie te worden van goddelijk ingrijpen en de werking van geneesmiddelen. Omdat de kennis van generatie op generatie werd overgedragen, veranderden de tempels langzamerhand in artsenscholen en ziekenhuizen. *Hippocrates (460-370 v.Chr.), zelf afkomstig uit een Asklepiadenfamilie op Kos, gaf deze ontwikkeling een enorme impuls. Hij benadrukte vooral het belang van een goede diagnose en een op grond daarvan passende be-

handeling. De kennis van de anatomie was echter nog gering. Dat zou veranderen in de derde eeuw v.Chr., met name door het werk van de in Alexandria werkzame artsen Herophilus en Erasistratus. Herophilus stelde als eerste vast dat de hersenen het centrale orgaan van het zenuwstelsel vormen. Ondanks grote tegenstand van conservatieve Romeinen als *Cato (1), had de Griekse medische wetenschap steeds meer invloed in de buurlanden. *Celsus gaf in 30 n.Chr. een overzicht van de medische kennis uit die tijd. Belangrijker nog was het werk van *Galenus, de lijfarts van *Marcus Aurelius en hoogleraar in de geneeskunde. Hij becommentarieerde Hippocrates' werk en schreef een medische encyclopedie, die nog eeuwen gezaghebbend was. Zijn werk werd vertaald in het Latijn, Hebreeuws en Arabisch.

→ Hygieia; → Machaon

Aesopus Legendarische figuur. Op zijn naam staat een groot aantal fabels. Hij zou in 550 v.Chr. als slaaf zijn geboren. De fabels zouden door *Demetrius (1) van Phaleron verzameld zijn en *Socrates zou ze in gevangenschap in versvorm hebben gebracht. Van al dit werk is echter niets bewaard gebleven. Zeer bekend is een bewerking in Latijnse verzen van *Phaedrus (2), een vrijgelaten slaaf van *Augustus. Deze verzameling werd in de middeleeuwen veel gelezen en had grote invloed op latere fabeldichters als La Fontaine.

Agamemnon De zoon van *Atreus, broer van *Menelaus. Hij was de koning van Mycene. In de strijd tegen Troje had hij het opperbevel over het Griekse leger. Tijdens de voorbereidingen op die strijd was Agamemnon aan het jagen. Hij doodde daarbij een aan *Artemis gewijde hinde. De godin zorgde toen dat Agamemnons vloot niet kon afvaren. Agamemnon raadpleegde de ziener *Calchas, die hem vertelde dat de toorn van de godin alleen verzoend kon worden door zijn dochter *Iphigenia te offeren. Na lang aarzelen besloot Agamemnon dit te doen. Iphigenia werd, zonder dat iemand het zag, op het laatste moment gered door Artemis. Tijdens de afwezigheid van Agamemnon had zijn neef *Aegisthus zijn plaats ingenomen, zowel op de troon als in het koninklijke bed. *Clytaemnestra, de vrouw van Agamemnon, had zich daartoe laten verleiden omdat zij verbitterd was over het lot van Iphigenia. Ze besloot uiteindelijk zelfs samen met haar minnaar haar man bij thuiskomst te vermoorden. *Cassandra waarschuwde de koning hiervoor, maar werd niet geloofd. De moord op Agamemnon werd later door *Orestes gewroken.

→ Aeschylus; → Briseïs; → Chryseïs; → Electra; → Seneca; → Sophocles

Agathocles Staatsman en avonturier. Hij werd geboren in 361 v.Chr. en was van eenvoudige afkomst. Hij diende in het leger van Syracuse en onder-

scheidde zich door moed, bekwaamheid, sluwheid en gebrek aan scrupules. Hij kreeg het opperbevel, en misbruikte zijn macht om de heerschappij naar zich toe te trekken. Hij kwam na het samenstellen van een federatie van Griekse steden in conflict met Carthago. De strijd die erop volgde, eindigde in een zware nederlaag voor Agathocles en de belegering van Syracuse. Agathocles stak op zijn beurt over naar Noord-Afrika en belegerde Carthago. Daar richtte hij zo veel schade aan, dat de troepen van Carthago zich moesten terugtrekken van Sicilië. Agathocles kon niet langer standhouden en vluchtte. Zijn twee zonen die hij achterliet, werden door de teleurgestelde soldaten vermoord. Agathocles sloot in 307 v.Chr. vrede met Carthago en mocht het oostelijke deel van Sicilië blijven besturen. Hij kroonde zichzelf tot koning. Hij trouwde met een dochter van *Ptolemaeus (1). Zijn eigen dochter werd de echtgenote van *Pyrrus (2). Uit deze huwelijken blijkt zijn politieke succes. De vele conflicten binnen zijn familie ontnamen hem de kans een dynastie te stichten. Na zijn dood kreeg Syracuse zijn oude staat terug: de republikeinse vrijheid. Het verhaal gaat dat Agathocles door een kleinzoon is vergiftigd.

→ Mamertijnen

Agathon Griekse tragediedichter en vriend van *Plato. *Symposion*, een dialoog van Plato, speelt zich af in het huis van Agathon.

Agesilaüs Koning van Sparta van 401 tot 361 v.Chr. Hij bevrijdde de Griekse steden in Klein-Azië van het Perzische gezag. Hij probeerde later de Griekse steden juist te verzwakken, toen bleek dat die een coalitie hadden gesloten met geld van de Perzen. In 394 versloeg Agesilaüs de coalitie. Hij onderhandelde in 387 met *Antalcidas over de Koningsvrede. Agesilaüs wordt door *Xenophon afgeschilderd als een voorbeeldig koning.

Agis Naam van een aantal koningen van Sparta. Agis III werd het bekendst en wel vanwege zijn poging tot hervorming van de Spartaanse maatschappij. In 245 v.Chr. waren er nog maar 700 mensen met burgerrecht en grond. Agis wilde de grond verdelen en het burgerrecht verlenen aan meerdere mensen, zodat het aantal zou toenemen tot 4500. Schulden zouden worden kwijtgescholden en veel mensen zouden worden erop vooruitgaan. Agis was van plan zijn idealen te bereiken door een groot deel van zijn privévermogen te gebruiken. In 241 werd hij echter door de oppositie terechtgesteld. Zijn werk werd later toch voortgezet, namelijk door *Cleomenes.

Aglaiä Een van de drie *Gratiën. De naam betekent letterlijk 'glans'.

- Agricola** Gnaeus Julius Agricola. Hij leefde van 40 tot 93 n.Chr. en kreeg grote bekendheid als Romeins generaal. In 80 n.Chr. bracht hij geheel Engeland (Britannia) onder Romeins gezag. Zijn schoonzoon *Tacitus (1) schildert hem in een biografie af als toonbeeld van oud-Romeinse burgerdeugden.
- Agrippa** Marcus Vipsanius Agrippa. Leefde van 62 tot 12 v.Chr. Hij was de belangrijkste militaire raadsman en veldheer van *Augustus tijdens diens strijd om de macht. Agrippa versloeg Sextus *Pompeius (2) en voerde het bevel in de slag bij Actium. Na die tijd speelde hij een belangrijke rol in het militaire en buitenlandse beleid. Onder zijn leiding kwamen ook enkele belangrijke bouwwerken tot stand, onder andere het Pantheon. Hij liet daarnaast een wereldkaart maken. Die werd na zijn dood voltooid door Augustus en afgebeeld op de muur van een stoa in Rome.
→ Agrippina (1); → Eratosthenes; → Julia (2) en (3); → Tiberius
- Agrippina** (1) dochter van *Agrippa en vrouw van *Germanicus
(2) vrouw van keizer *Claudius
- Agrippina (1)** Dochter van *Agrippa en vrouw van *Germanicus. Zij werd door keizer *Tiberius verbannen naar een eilandje in de Golf van Gaeta toen Germanicus overleden was. Agrippina hongerde zichzelf uit en overleed in 36 n.Chr. Zij was moeder van negen kinderen, onder wie de latere keizer *Caligula.
- Agrippina (2)** Vrouw van keizer *Claudius (3) en moeder van *Nero.
→ Britannicus; → Narcissus (2); → Seneca
- Aiakós** → Aeacus
- Aias** → Ajax
- Aineias** → Aeneas
- Aioleis** → Aeoliërs
- Aiolos** → Aeolus
- Ajax (Gr. Aias)** (1) zoon van *Telamon
(2) zoon van Oileus
- Ajax (1)** Zoon van *Telamon, koning van Salamis. Hij was een van de dapperste helden in de strijd tegen Troje. Hij werd 'De Grote' genoemd, om hem te onderscheiden van de andere Ajax (2). Na de dood van *Achil-

les wilde hij diens wapenrusting overnemen. Zijn concurrent *Odysseus voorkwam dit echter. Zijn teleurstelling was zo groot dat hij zelfmoord pleegde door zich in zijn eigen zwaard te laten vallen.
→ Sophocles

Ajax (2) Zoon van Oileus, koning van Locris. Hij had als bijnaam 'De Kleine'. Hij stond bekend om zijn grote snelheid, die slechts door *Achilles werd overtroffen. Hij leed schipbreuk op de terugweg van Troje. Dit was zijn straf voor het schenden van de tempel van *Athene.
→ Cassandra; → Sophocles

Aktaion → Actaeon

Alarik Koning van de Visigoten. Hij plunderde Macedonië en Griekenland en trok daarna Italië binnen. Hij brandschatte Rome in 410 n.Chr. Kort daarna overleed hij. In de bedding van de rivier Busento bij Cosenza werd hij begraven. De zoektocht naar zijn graf, waarin zich veel kostbaarheden moeten hebben bevonden, is tot op heden zonder resultaat gebleven.
→ Augustinus; → Goten (1); → Namatianus

Alcaeus (Gr. Alkaios) Griekse dichter uit Mytilene. Hij leefde in de zesde eeuw v.Chr. Evenals de dichteres *Sappho kwam hij, als aanhanger van de aristocratische partij, in botsing met het volk in zijn vaderstad. Het noodzaakte hem in ballingschap te gaan. Na een avontuurlijk zwerversbestaan keerde hij terug. Met *Archilochus heeft hij gemeen dat hij nieuwe vormen van poëzie maakte. Het gevoelsleven is het hoofdthema van zijn werk. Hymnen voor de goden worden afgewisseld met hartstochtelijke liederen over drank en liefde en triomfliederen over de dood van de vijand. Alcaeus was alom geliefd en heeft velen na hem geïnspireerd.
→ Aeoliërs; → Horatius (2)

Alcamenes Griekse beeldhouwer uit de vijfde eeuw v.Chr. Hij was een leerling van *Phidias en was zeer vermaard om zijn beelden van *Aphrodite en *Hermes. Er is helaas geen origineel werk van hem bewaard gebleven.

Alcestis Vrouw van Admetus, de koning van Pherae. De goden hadden hem bevoorrecht: wanneer zijn stervensuur was aangebroken, mocht hij een ander in zijn plaats naar de onderwereld laten gaan. Toen het zover was, was alleen zijn vrouw Alcestis bereid voor hem te sterven. Admetus had deze consequentie niet voorzien, wat leidde tot een tragisch conflict tussen zijn menselijke zwakheid en de opofferingsgezindheid van zijn vrouw. Er werd over dit onderwerp een tragedie geschreven door *Euripides, die *Heracles laat optreden als de redder in nood. Gluck gebruikte het thema voor zijn opera *Alceste*.

- Alcibiades** Telg uit een zeer aanzienlijke familie. Hij werd geboren rond 450 v.Chr. Alcibiades is een typisch voorbeeld van een begaafde en rijke jongeman die alles en iedereen ondergeschikt maakte aan zijn ongebreidelde eerzucht, en zo de leer van de sofisten in de praktijk bracht. Hij groeide op in het huis van zijn voogd *Pericles en was bevriend met *Socrates. Deze mannen hebben blijkbaar geen invloed kunnen uitoefenen op de levensstijl van de jongeman. Hij koos, zoals te verwachten was, in de tweede helft van de Peloponnesische Oorlog de kant van de Atheense imperialisten en adviseerde in 415 tot de expeditie naar Syracuse. Vlak voor de expeditie vertrok, ontstond er commotie over een ernstig geval van heiligschennis. Alcibiades werd verdacht van betrokkenheid bij deze misdaad. Het kwam niet tot een proces, want Alcibiades vluchtte naar Sparta. Daar werkte hij als adviseur en deed dat deskundig, maar zeer ten nadele van Athene. Ook in Sparta kwam hij in de problemen. Het verhaal gaat dat hij zich in een amoureuus avontuur met de vrouw van koning Agis II had gestort. Voor de tweede keer moest hij vluchten. In Athene werd hij weer ontvangen en kreeg hij zelfs in 411 het commando over de vloot. Hij werd weer populair onder het volk door het behalen van een aantal successen. In 407 moest hij na een aantal tegenslagen uitwijken naar Thracië, naar de Chersonesus. Athene capituleerde in 404. Niet veel later werd Alcibiades vermoord in opdracht van de Perzische satraap van Frygië, daartoe aangespoord door de Spartanen.
→ Andocides (1); → Conon; → Critias; → Nicias; → Timon
- Alcinöus** Mythische koning van de *Phaeaken.
→ Demodocus
- Alcmaeon** Van Croton, leefde rond 500 v.Chr. Filosoof en arts. Hij begreep als eerste dat de hersenen het centrale orgaan van het denken vormen.
→ Aesculapius
- Alcmaeoniden** Oude familie in Athene, die lange tijd een vooraanstaande rol hebben gespeeld in het politieke leven. Onder anderen *Clisthenes, *Pericles en *Alcibiades behoorden tot dit geslacht. Na de Perzische Oorlogen nam de invloed van de familie af.
Hippias (1); Pisistratus
- Alcman** Dichter uit Sardis. Rond 625 v.Chr. vestigde hij zich in Sparta. Daar trad hij op de voorgrond als koordichter en -leider, in het bijzonder van meisjeskoren. Goethes *Wandrer's Nachtlied II* ('*Ober allen Gipfeln ist Ruh'*') vertoont een opvallende overeenkomst met een gedicht van Alcman.